

MAJA HERMAN SEKULIĆ

SKICE ZA PORTRETE



MAJA HERMAN SEKULIĆ

# SKICE ZA PORTRETE

AMERIČKA KNJIŽEVNA SCENA





## PREDGOVOR

Srpska književnost uvek je pripadala duhu vremena i bila talentovani fragment svetskog stvaralaštva. U korak s njom išla je teorijska refleksija književnosti. Ponovnim čitanjem *Skica za portrete*, kao prve knjige *Izabranih dela* Maje Herman Sekulić, naša kultura susreće se u obe ove ravni sa značajnim ogledalom svoje savremenosti.

*Skice* su jedinstveno štivo koje je nemoguće svrstati u uobičajene žanrove. Namera autora bila je da baci pogled „iza fasade”, da osvetli život iz koga dolazi delo jednog Fraja, Bluma, Ginzberga, Simića ili Brodskog. Deo tog pogleda pripada razgovorima i intervjuima, a drugi deo su kratki eseji koji čitaocu zaokružuju celinu portreta koje oslikava Maja Herman Sekulić. Kao renomirani teoretičar književnosti, sa doktoratom stečenim na prestižnom Prinstonu, sa objavljenim studijama iz ove oblasti, ali i kao priznati pesnik, ona prepliće dva pristupa i dva senzibiliteta u jedan medaljon i tvori sa svim novi tip literature.

Razgovori zabeleženi u ovoj knjizi vođeni su na severnoameričkom kontinentu, uglavnom osamdesetih godina prošlog stoleća. Mesto i vreme važni su za razumevanje njene suštine i njene posebne vrednosti za preispitivanje na kojoj smo udaljenosti od glavnih tokova svetske kulture. Maja Herman Sekulić je, osim književnih tema, otkrivala sve tangente svojih sagovornika sa novim socijalnim pojavama, sa napetostima između društva i politike, enklavama intelektualnog otpora masovnoj kulturi, novim pravcima slikarstva, muzike, eksperimentalnog teatra, autorskog filma i perspektivi sveta koji se rađa. Amerika je u tome trenutku svakako bila središte i re-torta svih vrenja u kulturi, moćni razbijač svih granica i stereotipa.

Neki poduhvati i stvaralačke avanture, kao što je to slučaj sa Bobom Dilanom, dobiće primerene epilogе tek četrdeset godina kasnije. Skice za portrete najbolje su svedočanstvo tog razdoblja i potvrda modernosti i pravovremenosti srpske kulture.

Celovitost ove knjige dovršena je priključivanjem autorkinog razgovora sa Arturom Milerom, epitaom pesniku Dereku Volkotu i sećanjem na susret sa Dilanom. Kao najznačajniji pisac modernog obrasca na srpskom jeziku Maja Herman Sekulić kontekstualizacijom stila olakšava čitaocu ulazak u svet koji je poslednje herojsko razdoblje američke književnosti. Možda manje važno, ali doprinosi doživljaju autentične atmosfere intelektualnog i često ekscentričnog Njujorka u kome je situiran veći deo ove knjige, na koricama je fotografija autorke koju je napravio nezaobilazni *socialite* ovoga grada i jedan od najvećih svetskih fotografa Marko Glaviano.

Objavlivanjem novog izdanja *Skica za portrete* uspostavlja se kontinuitet sa epohom i iskustvima koji su utkani u našu kulturnu osećajnost.

Beograd, maj 2017. godine

Dragoljub Kojčić

## UVODNA BELEŠKA

Ovaj izbor iz mojih razgovora, prikaza, eseja nastao je uglavnom tokom osamdesetih godina XX veka i predstavlja zbirku portreta nekih ličnosti i pojava na američkoj književnoj sceni. Većina ovih verbalnih portreta nastala je kao rezultat pre svega mojih književnoteorijskih interesovanja. Ona su se kretala od divljenja delima ovih autora kao čitaoca, preko proučavanja i pisanja o njima, ili njihovog prevođenja, koje je samo po sebi, na neki način, čin najveće moguće bliskosti sa tuđim književnim delom i njegovim tvorcem. I van kruga mojih preokupacija, autori koji su ovde predstavljeni spadaju među najznačajnija imena ili najzanimljivije predstavnike savremene američke i svetske proze, poezije i teorije. O značaju ovih književnika najčešće dovoljno govore sama njihova imena. Sami pak razgovori sa njima nastajali su obično spontano u raznim, često i smešnim okolnostima (recimo, u kupatilu za vreme dočeka Nove godine), kao posledica ličnog prijateljstva ili poznanstva. Oni su pogled iza fasade, iza uobičajenih javnih predstava o ovim autorima. Zbog toga ovi književni portreti predstavljaju ne samo mapu mojih kretanja kroz američku književnost i teoriju, već i geografiju nezaboravnih susreta i prijateljstava.



Sve što sam rekla u uvodnoj belešci za prvo izdanje *Skica* pre 25 godina stoji i danas, jedino što su nas mnogi moji prijatelji i sagovornici ostavili pre vremena, kao Josif Brodski i Rejmond Karver, zatim Alen Ginzberg i nedavno Mark Strend, ili tragično, kao Jerži

Kozinski, koji je izvršio samoubistvo, ili posle teške borbe sa opakom bolešću, kao Suzan Sontag, ili u časnoj starosti, kao Nortrop Fraj ili Rene Velek. Razgovori sa njima postaju samo još dragoceniji, jer sada dobijaju istorijsku važnost. Njima se u ovom obnovljenom izdanju pridružuju i nove skice mog susreta sa nobelovcem Bobom Dilanom, epitaf za nobelovca Dereka Volkota kao i portret legendarnog Artura Milera, koji se po prvi put u celosti predstavljaju našoj čitalačkoj publici.

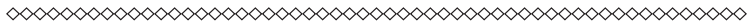
Posebno mi je drago što je ova moja knjiga u međuvremenu postala udžbenik na nekim katedrama anglistike u našoj zemlji i šire u tzv. regionu.

Njujork, 2017.

Maja Herman Sekulić



# SKICE ZA PORTRETE



NORTROP FRAJ



## NORTROP FRAJ

Nortrop Fraj je autor dvadesetak knjiga, prevedenih na mnoge jezike. Rođen je u Šerbruku, u Kanadi, 1912. godine. Umro početkom 1991. godine. Studirao je u Torontu i na Oksfordu. Prema sopstvenoj izjavi, dugo nije ništa objavljivao jer je bio potpuno zaoкупljen simbolikom *Propovedničkih knjiga* Vilijama Blejka. Prvu knjigu, o Blejku, objavio je 1947. godine, a međunarodni ugled stekao posle objavljivanja *Anatomije kritike* 1957. godine. „Sve ono što sam napisao posle (ove dve knjige – prim. M. H. S.) uglavnom je proširenje istih načela (pre svega o mitu kao strukturalnom načelu književnosti – prim. M. H. S.) i njihova primena na dela različitih autora.”

U novijim knjigama (*Čvrsta struktura*, *Spiritus Mundi*, itd.) sve se više okreće društvenoj i kulturnoj problematici. Fraj je ubrajan u osnivače „mitske kritike”, u prve oponente „nove kritike”, u preteče strukturalizma, itd. Međutim, u svom nastojanju da stvori „čistu teoriju književnosti”, blisku aristotelovskoj *poetici*, ostaje izuzetak u angloameričkoj tradiciji i, kao i svaki značajniji mislilac, predstavlja usamljenu pojavu u književnoj kritici dvadesetog veka. Ovo (i za sada jedino) Frajevo neposredno obraćanje jugoslovenskoj javnosti podstaknuto je i pojavom *Anatomije kritike* na našem jeziku. Odgovore na naša pitanja Fraj je dao u Torontu, gde je živio i radio kao profesor univerziteta.

### ANATOMIJA FRAJEVE KRITIKE

Nortrop Fraj, kanadski teoretičar književnosti, spada među najistaknutije predstavnike savremene angloameričke kritike.

Složenost i obimnost Frajevog opusa ne dozvoljava nam da se ovom prilikom<sup>1</sup> zadržimo na svim njegovim mnogobrojnim aspektima. Ipak, valja napomenuti da razvoj Frajeve teorijske misli započinje proučavanjem Blejkovog celokupnog pesništva, i slobodno se može reći da ta prva Frajeva knjiga, *Strašna simetrija*,<sup>2</sup> sadrži „arhetip“, klicu njegove buduće kritike, koja je toliko prerasla svoj arhetipski obrazac da je prešla u potpuno nov kvalitet. Ona u *Anatomiji* zaista postaje opšta teorija književnosti, što predstavlja retku, izuzetnu pojavu u angloameričkoj tradiciji. Posle Anatomije Fraj se sve više okreće problemima društva, obrazovanja, prosvetavanja, ili najkraće rečeno, vanliterarnim područjima jedne književne antropologije, u potrazi za širim vidicima, sličnim onima koje na polju socijalne antropologije otkriva Klod Levi-Stros.

*Anatomija kritike* je složeno, povremeno zbujujuće delo. Već sam zadatak koji je Fraj sebi postavio i, svakako, u okviru svojih mogućnosti, sa mnogo znanja i duha i ostvario, neobičan je i dostojan pažnje. Naime, slika literature kao jedinstvene celine, kao totalne forme i totalne istorije, kao jednog prostora koji se širi iz jedinstvenog mitskog, iskonskog, imaginativnog, svejezičkog središta da bi se razgranao u bezbroj boja i zvukova, a ipak ostao svoj, jedan i jedinstven, takva vizija, mada u sebi sadrži obrise nekih prethodnih književnoteorijskih poteza, predstavlja izvorno dostignuće. Ne treba smetnuti s uma inače zanemarenu činjenicu da je Fraj pre pojave prvih značajnih dela francuskog strukturalizma pokušao da stvori shemu ili sistem koji bi tumačio književne pojave kao određene unutarnje odnose ili kombinacije. Svakako, ambicioznost takvog poduhvata nosi u sebi i bezbrojne opasnosti. Međutim, treba istaći da je Fraj oprezno upozorio da nije stvorio definisan sistem, već shemu koju treba shvatiti kao pomoćno sredstvo, kao skelu koja se kasnije može odbaciti.

Frajeva *Anatomija* je izvršila veoma značajan uticaj na nekoliko generacija i književnih kritičara, posebno američkih, i još uvek je

1 Odlomci iz obimnije studije o Fraju.

2 N. Frye: *Fearful Symmetry: A Study of William Blake*, Princeton Univ. Press, 1947.